

Luomuluonnontuotteiden arvoketjuryhmä

Aika: 26.10.2017 klo 13.00 - 16.00

Paikka: Suomen terveystuotekauppioiden Liiton kokoustila (Eteläranta 10, Helsinki)

Läsnä: Marja-Riitta Kottila, Pro Luomu; Riitta Ryyti, Kiantama Oy; Eija Vuorela, 4H/YoungFour; Mika Rönkkö, Suomen terveystuotekauppioiden liitto; Anne Ristioja, Lapin ELY –keskus; Jari Siivari Fingredient Oy; Thomas Snellman, EkoNu –hanke; Mirka Olin, Nord-T; Saska Tuomasjukka, Lapin Maria Oy; Juha Rutanen, HY/Ruralia Seinäjoki; Marika Säynevirta, Elintarviketeollisuusliitto r.y. ja Mari Lukkarniemi, Elintarviketeollisuusliitto r.y ja Luonnontuoteteollisuus ry:n asiamies. Tutkijana tilaisuuteen osallistui Birgitta Partanen, HY/Ruralia Mikkeli.

Poissa: Taina Laitinen, Vavesaaren tila; Petri Silverberg, Valio; Vernu Vasunta, Kiantama Oy; Johanna Koskinen, Ruohonjuuri Oy; Joni ja Riitta Laiho Puhdistamo Oy ja Antti Kuivalainen, Forest of Lapland.

1. Avaus ja lyhyt kertaus missä mennään

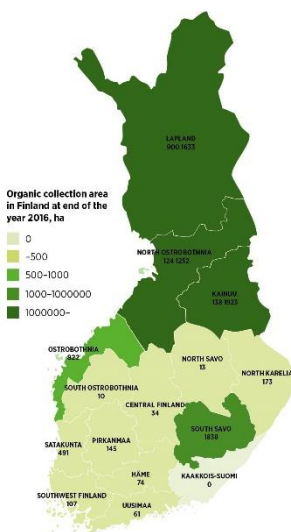
Tänä vuonna ensi kertaa on marjanostajien pitänyt olla mukana luomuvalvonnassa.

Marja-Riitta kertoi, että luomumyynti on kasvanut 15% 1.7.2016 – 30.6.2017 välisenä aikana. Tässä luvussa on vain vähittäiskauppa eli kuluttajamyynti eikä mukana ole Alkon tuotteet, Horeca-sektori eikä Rekorenkkaat tms.

Marja-Riitta esitteli myös TNS Mind Luomun kuluttajabarometriä. Kuluttajapuolella kasvu tulee siitä, että aktiivikäyttäjät käyttävät entistä enemmän luomua. Aktiivikäyttäjiä, jotka ostavat luomua vähintään kerran viikossa, on noin 28 % väestöstä. (<http://proluomu.fi/wp-content/uploads/sites/3/2017/10/Luomun-kuluttajabarometri-2017.pdf>) Kuluttajien preferensseissä korostuvat vastuullisuus, terveellisyys, hyvinvointi ja yksilöllisyys. Myös laatu on erittäin tärkeää.

Kuluttaja kokee tuntevansa luomun melko hyvin, mutta todellisuudessa sitä ei ihan niin hyvin tunneta. Luonnosta poimittuja marjoja pitää luomuna lähes puolet vastanneista, eikä EU-luomumerkkiä tunneta kovin hyvin. Tiedottamisessa on vielä tekemistä.

2. Keruualueiden laajenemisen eteneminen

Eija kertoi tämän hetken tilanteesta. Vuoden 2016 lopussa vain Etelä-Savossa oli isompia alueita pohjoisen lisäksi, muiden Ely-keskusten alueella oli vain kymmeniä tai satoja hehtaareja, Kymenlaaksossa ei lainkaan luomukeruualueita. (Kuva 1.) Thomas mainitsi, että heidän alueellaan on nyt yli 2000 hehtaaria ja tavoitteena on saada vielä toinen 2000 hehtaaria tänä vuonna. Lokakuun loppuun asti paikallinen yritys ottaa sitoumuksia.

Pohjois-Suomessa kantokäpäongelmaa ja sen vuoksi tehtäviä kantokäsittelyjä ei ole, mutta eteläisessä Suomessa käsittely on lakisääteinen. Ureakäsittelyjen merkitseminen kartoille onkin yksi pääkysymyksiä. Toinen on se, kuinka varmistetaan kiellettyjen aineiden käyttö ja paikkatieto keruualueilla. Kaikki kesäajan hakkuut käsitellään kantokäsittelyaineella. Tällä hetkellä noin 15 – 18 % käsitellään luomuhyväksytyllä aineella eli harmaaorvakalla, loput urealla. Tällä hetkellä ohjeistusprosessin eteneminen niin, että kantokäsittelyt pystyttäisiin sulkemaan pois ohjeistuksella, näyttää positiiviselta.

Kuva 1. Luomukeruualueet Ely-keskuksittain v. 2016 lopussa. <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/luomumetsista-moneksi#section-41387>

Evira on siis tekemässä uutta luomukeruuohjetta ja se on luvattu nyt lokakuun loppuun mennessä. Tällä hetkellä näyttää siltä, että Evirassa on kahta eri näkemystä siitä, onko jokaisen metsänomistajan sitouduttava vai riittääkö, että tiedot kielletyistä käsittelyistä on muulla tavoin luotettavasti selvitetty.

MTK:n kanssa on käyty hyvää keskustelua. MTK on metsänomistajien edunvalvoja ja mikäli MTK ei näe jokamiehen oikeuksissa ongelmaa, ei siitä pitäisi tehdä ongelmaa muidenkaan tahojen. Luomumarjaa kerätään jokamiehen oikeuksilla aivan samoin kuin tavanomaista marjaa eikä luomusertifiointi mitenkään muuta jokamiehen oikeuksia. MTK-tapaamisessa kesäkuussa oli mukana useampia MTK:n edustajia, mm. Juha Hakkarainen ja Timo Leskinen, ja se oli hyvin positiivinen. Metsänomistajat haluavat enemmän tietoa. Eija osallistui myös MTK:n valtuuskunnan retkeilylle Pudasjärvellä. MTK:sta luomukeruuasiaan erittäin hyvin perehtynyt on Timo Leskinen, joka on mukana Etelä-Savon hankkeessa. Voisi olla myös paikka Luonnontuoteteollisuuden ja MTK:n käydä keskinäistä keskustelua aiheesta, sekä luomusta että myös kaupallisesta poiminnasta.

Tästä asiasta kannattaa keskustella MMM:n luonnontuotealan tapaamisessa. Eviran viennin kehittämisprojektin henkilöiden kanssa voisi myös nostaa asiaa esiin. Eviran edustajat ovat tulossa Lapin Ely-keskukseen joulukuussa ja viimeistään silloin asiasta keskustellaan. Keskusteluun kannattaa ottaa mukaan bisnesnäkökulma.

Keruuluomua verrataan jatkuvasti peltoluomuun, vaikka kyseessä on aivan täysin toisenlainen toimintaympäristö. Tietoa pystytään saamaan luotettavasti myös muualta kuin suoraan metsänomistajilta itseltään, esimerkiksi kemera-tuetut toimet saadaan Metsäkeskuksen kautta. Lapissa on tehty paljon työtä riskinarvioinnin suhteen ja riskinarviointia on tehtävä jatkuvasti. On selvitelty, saadaanko selville kaikki ne toimet, joita metsänomistaja on mahdollisesti tehnyt metsässään, mikäli metsänomistajaan ei olla suoraan yhteydessä vaan toimitaan metsänomistajien edustajan (esim. mhy, metsäfirmat) kanssa. Uusi selvitystapa, jossa kaikkien metsänomistajien kanssa ei tehdä sopimusta, perustuu siihen, että on paljon kumppaneita, joiden avulla tietoa saadaan koottua. Arvio on, että noin 80 % metsäpinta-alasta kuuluu yhä metsänhoitoyhdistysten palveluiden piiriin. Suomen metsäkeskus on koonnut metsäpalveluyrityksistä tietoa melko kattavasti.

Urean hyväksymisestä kantokäsittelyaineeksi luomussa ei olla tekemässä hakemusta EU:lle. Tavoite on, että uudessa ohjeistuksessa ureakäsittelyt alueet pystytään sulkemaan luomukeruualueesta pois ohjeistuksen avulla. Toinen mahdollisuus on siirtyä yhä enemmän harmaaorvakan käyttöön kantokäsittelyssä, kuten Ruotsissa tehdään.

Kiellettyjen käsittelyjen selvittäminen luotettavasti on ongelmakysymys, vaikka niistä saadaan varsin kattavasti tietoa muutenkin kuin suoraan metsänomistajilta. Osa käsittelyistä saa julkista tukea ja tietoa niistä on julkista ja helposti saatavissa. Niitä tahoja, jotka tekevät sellaisia käsittelyjä, jotka ovat luomussa kiellettyjä ja joista tietoa ei saada, ei juuri ole.

ETL:n näkökulmasta marja-asia on tärkein, ne ovat arvoltaan ja volyymiltaan suurin. Mahla on toinen merkittävä tuote, ja myös muiden tuotteiden kysyntä on kasvamassa. Jokamiehen oikeuksien nojalla kerättävät tuotteet ovat ongelmallisimpia luotettavan tiedonsaannin näkökulmasta, sillä muiden tuotteiden kohdalla metsänomistajan kanssa tehdään aina sopimus ja silloin käsittelytiedot saadaan varmuudella selville. Marjojen lisäksi muut tuotteet ovat vahvassa nousussa, ja nämä muut tuotteet kiinnostavat myös enemmän metsänomistajia.

Eijan selvitykseen liittyy kolme aluetta, Satakunta, Pohjois- ja Etelä-Karjala. Eijan selvitys päättyi vuoden lopussa. Pohjois-Karjalassa on jo asiaan liittyvä hanke suunnitteilla LUKEn ja Metsäkeskuksen toimesta. Satakuntaan on tulossa tilaisuus aiheesta ja Eija ja Juha ovat menossa siihen mukaan. Keski-Suomessa pidetään metsäpalveluyrityksille info, jossa Juha on mukana. Saarijärvellä on pari aluetta, joilta jo jonkin verran kerätäänkin raaka-aineita.

Mikkelissä pidetään 23.11. Luomumetsistä moneksi -hankkeen päätösseminaari ja 24.11. iltapäiväinfo luomumahlan tuotannosta. Mavissa selvitetään parhaillaan, onko mahlalle saatavissa EU:n suoraa markkinointitukea. Birgitta kertoi lyhyesti Etelä-Savossa metsänomistajille tehdyn kyselyn tuloksista, johon vastasi lähes 600 metsänomistajaa. Vastausprosentti oli hieman yli 10 %, mistä voi päätellä että suurta osaa metsänomistajista asia ei kiinnosta eivätkä he kyselyyn vastanneet. Pääsääntöisesti vastanneiden suhtautuminen oli myönteistä, mutta myös jonkin verran epäilyksiä ja ennakkoluuloja tuli esiin. Toivottiin myös laajojen alueiden ja viereisten maakuntien sertifiointia, minkä koettiin vähentävän mahdollista keruupainetta. Kyselyä ollaan uusimassa sinä vaiheessa, kun uudet ohjeistukset ovat selvillä.

Keskusteltiin jokamiehen oikeuksista ja kaupallisesta poiminnasta. Tilanne on parantunut vuosi vuodelta, eikä väärinkäytöksiä enää juurikaan ilmene. Annelle oli tullut vain yksi ainoa negatiivisvävyinen kysely viime kesänä ja se koski raakoina poimittuja lakkoja. Poimijoihin suhtautumista suurempi ongelma lienee tulevaisuudessa se, että poimijoita ei enää saada edes Thaimaasta. Ruotsissa poimijat ovat palkkasuhteessa yrityksiin, mutta sekään malli ei ole ongelmaton, sillä lisäksi joukossa on poimijoita, jotka ovat tulleet itsenäisesti EU:n vapaan liikkuvuuden turvin.

Viestinnällisesti voisi hyvä saada mukaan sosiaalinen ulottuvuus, kuten Kravin sertifiointissa. Nytkin hyvät käytännöt ovat jo yritysten toiminnassa, mutta sitä ei auditoida ja sanktioida, mikäli jotain väärinkäytöksiä tapahtuu. Viime kesänä Annella oli mahdollisuus vieraillla leireillä ja seurata tilannetta. Marjasektorilla on toivottu käytännöstä jatkuvaa ja kattavampaa niin, että myös pienempien yritysten leireillä käytäisiin. Kauppasektorilla olisi tärkeää huomioida se, että tarjouspyynnöissä huomioitaisiin vastuullisuus ja niistä pidettäisiin kiinni ostotilanteessa, eikä katsottaisi vain pelkkää hintaa. Vaatimalla aiesopimuksen noudattamista ja ISO 26000 järjestelmää voidaan todentaa vastuullisuutta. ProLuomu tulee tekemään vuonna 2018 vastuullisuuskampanjan. Vastuullisuuden merkitys tulee kasvamaan lähitulevaisuudessa. Aiesopimus luonnontuotteiden poimintaan:

http://toimistot.te-palvelut.fi/documents/244949/10012950/Aiesopimus_suomeksi+2018.pdf/1e5f3c3a-4b78-4d84-8b21-3655fa76d6f1

3. Mahdollinen luomukeruualueiden sertifiointia käsittelevä seminaari metsäalan toimijoille

Marja-Riitta kertoi, että koordinaatiohankkeen ohjausryhmässä on keskusteltu luomukeruualueista ja todettu, että vaikka asiasta on puhuttu paljon, sitä ei tunneta vielä riittävän hyvin. Koordinaatiohankkeelle on haettu jatkoaikaa ja keruuluomusta olisi hyvä järjestää seminaari. Pääkohderyhmänä olisi metsäsektori, mietittävä olisiko se ammattilais- ja organisaatiotasolle vai metsänomistajille. Pääasiassa voisi olla erilaisissa neuvontatehtävissä toimiville. Asiaa on koko päivän seminaariksi. Lahdessa on paljon metsäalan organisaatioita ja se voisi olla hyvä kokouspaikka. Eviran ohjeistuksen olisi hyvä olla selvillä ennen kuin seminaari toteutetaan. Ennen seminaaria voisi pitää tiedotustilaisuuden ja kutsua mediaa paikalle.

4. Yhteistyön rakentaminen varastointiin ja prosessointiin

Raaka-aineen hankinnan haastavuus on kehittämisen jarruna useimmille yrityksistä. Alan kehitys edellyttää ja tuo raaka-ainevirtojen kasvua, yhteistyötä, ammattimaisuutta. Laadun ja toimitusvarmuuden merkitys korostuu entisestään. Kustannustehokkuus ja erilaiset keinot sen parantamiseen ketjun eri vaiheissa ovat tärkeässä roolissa. Systemaattisesti hinnoittelua ja liiketoimintalähtöistä tarkastelua ei lukuisista kehittämishankkeista huolimatta ole tehty. Tällä hetkellä kuivausprosessi on vielä hyvin työvoimavaltaista, mutta yksittäisten kerääjien investointimahdollisuus tehokkaampiin kuivureihin ym. on rajallinen. Yleisestä kehittämisestä on painopistettä siirrettävä entistä enemmän kohti yritysten kanssa/kesken tehtävää toimintaa, keräyskeskuksia ja tukkutyypistä toimintaa.

Suurimpia tarpeita yrityksillä on mahlasta, kuusenkerkistä, nokkosesta, koivunlehdistä, maitohorsmasta ja mesiangervosta, lisäksi lukuisista muista raaka-aineista tarvitaan pienempiä määriä. Luomuraaka-aineesta oli kiinnostunut vastaajista noin 60%. Nyt Aitoluonto.fi -sivuilla on alihankinta- ja raaka-ainepörssi, mutta siitä olisi päästävä ammattimaisemaan toimintaan. Alalla ei ole vielä olemassa varastointijärjestelmää. Haasteena on investointi- ja pääomakysymykset, mutta tarvitaan myös laatuohjeistusta ja teknologian kehittämistä. Hinnoittelu- ja kustannuskysymykset ja se, kestääkö ketju tukkuportaan välissä, keskusteluttaa.

Mahlasektorilla menee hyvin ja sillä on hyvät kasvunäkymät. Maanomistajat suhteutuvat myönteisesti mahlantuotantoon, koska siitä hyötyvät myös he itse.

Suomessa on 250 yritystä, jotka valmistavat ravintolisiä. Näiden osalta voisi kartoittaa luonnontuoteraaka-ainetarpeen, sekä luomuna että tavanomaisena.

5. Arvoketjutyön jatko; tarve ja jatkomahdollisuudet

Arvoketjutyössä tulisi jatkossa ottaa voimakkaasti mukaan vastuullisuuskysymykset, vastuullisuuden kehittäminen ja siitä viestiminen sekä luomuluonnontuotesektorilla että ostajatahojen suuntaan.

6. Mahdolliset muut asiat

Jaana Elo oli ollut Tukholmassa keskustelemassa Biofachin tilaisuudessa, ja selviteltyt mahdollisuutta pitää tietoisu Biofachissa luomuluonnontuotteissa.